

ژرژ پوتلی در کتاب سی و شش وضعیت نمایشی نشان می‌دهد که چگونه پیرنگ‌های اصلی در طبقه بندی داستان‌ها و نمایشنامه‌ها تا تیر می‌گذارند. وی معتقد است پیرنگ تمام نمایشنامه‌ها و حتی داستان‌ها بر پایه‌ی تعارض‌های بنیادین عاطفی استوار است و این پیرنگ‌ها تنها در گونه‌های مختلف سی و شش وضعیت قابل ارائه هستند. چنانچه بسیاری از نظریه پردازان ادبیات نمایشی از جمله رابرت مک کی و مارتین اسلین بر این باورند، امروزه داستان نو و ایده جدید، بسیار دشوار خلق می‌شود و همه به نوعی به پیرنگنامه‌های موجود در داستان‌های گذشته بازگشت می‌کنند.

ژرژ پوتلی نیز بر این عقیده است که هیچ طرح جدیدی نوشته نمی‌شود، مگر آنکه در قالب یکی از وضعیت‌های سی و شش گانه فهرست او، جای می‌گیرد.

«گوتزی» اولین کسی است که این نظریه را مطرح کرده است. و بعدها این وضعیت‌ها توسط «شیلر» و «گوته» فهرست و معرفی شده اند، اما تلاش آنها چیزی فراتر از تحقیق «گوتزی» نبوده است.

نور تروپ فرای در کتاب تحلیل نقد، چهار آلو برای داستان پردازی ارائه می‌دهد. وی این چهار آلو را از روند تکراری فصول چهار گانه سال، به دست آورده است.

لوئیس هرمن از جمله کسانی است که سعی نموده آلوهای داستانی را به «نه» وضعیت کاهش دهد. که عبارتند از:

- ۱- وضعیت موفقیت (شخصیت برای رسیدن به هدف خود تلاش میکند یا موفق می‌شود و یا شکست می‌خورد)
- ۲- وضعیت عشق (پوره عاشقی، از دست دادن معشوق و تصاحب معشوق)
- ۳- وضعیت سندرکایی (تبدیل شدن متخلف به یک بیدی، بدل شدن جوجه اردک زشت به قوی زیبا)
- ۴- وضعیت مثلثی (عشق دو مرد به یک زن، یا یک زن، شوهر و مرد فاقویا (روزن و یک مرد و...))
- ۵- وضعیت بازگشت (قهرمان بعد از برهه‌ای سرگردانی به خانه، سرزمین و... باز می‌گردد)
- ۶- وضعیت انتقام (شخصیت به خاطر کشف حقیقت در صدد انتقام بر می‌آید)
- ۷- وضعیت تبدیل و تحول (شخصیت در اثر مواجهه با حوادث متحول شده، منش، بینش و کنش تغییر می‌یابد)
- ۸- وضعیت قربانی نمودن (شخصیت به خاطر آرمان، عشق، ایمان و... منافع خود را ایثار می‌کند)
- ۹- وضعیت خانوادگی (موقعیت بر اساس روابط مثبت یا منفی خویشاوندان شکل می‌گیرد)

فهرست ۳۶ وضعیت نمایشی پولتی:

ردیف	عنوان وضعیت	توضیح مختصر	عوامل موجود در وضعیت
۱	عجز ولابه	التماس به قدرتمندی جهت آزادی یک عزیز	۱- التماس کننده ۲- ستمگر ۳- قدرت قانونی
۲	رهایبی	عده ای با ظهور منجی، از بند رهایبی می یابند	۱- نگو نبخت ۲- تهدید کننده ۳- منجی
۳	انتقام جنایت	محور اصلی داستان مطالبه خون بها و گرفتن انتقام است	۱- جانی ۲- انتقام گیرنده
۴	انتقام جویی میان خویشاوندان	کنش انتقام گیرنده در پی نادیده گرفتن خویشاوندی او و خاطی است	۱- مجرم ۲- انتقام گیرنده ۳- خاطره قربانی (آرزوی قربانی)
۵	تعقیب	شخصیت به خاطر جرمی تحت تعقیب قرار میگیرد و گرفتار می شود	۱- فراری ۲- مکافات
۶	بلا	دگرگونی و سرنگونی در پی فاجعه غیر منتظره	۱- شکست خورده ۲- قدرتی منهزم ۳- دشمنی پیروز
۷	بدبختی	بی گناهی قربانی دسیسه جاه طلبی میشود	۱- جاه طلب ۲- بدبخت ۳- بدبختی

۱- جبار ۲- شورشی	ظلم جبار در پناه قدرت خود، شورش زیر دستان را به ارمغان می آورد	شورش	۸
۱- رهبری جسور ۲- شخص یا شیء مطلوب	قهرمان وارد ماموریتی پر ماجرا می شود	تهور جسورانه	۹
۱- رباینده ۲- محافظ ۳- ربوده شده	انگیزه آدم ربایی منافع گروه، عشق، ایمان و... است	آدم ربایی	۱۰
۱- طراح معما ۲- جستجوگر ۳- معما	کشف یک راز و تن دادن به یک آزمون پیچیده	معما	۱۱
۱- وکیل و طرف دعوا ۲- نوع مخاصمه ۳- قاضی	تلاش برای دستیابی به چیزی از راه زور و یا استدلال	دستیابی	۱۲
۱- بدخواه ۲- خویشاوند بدخواه یا منفور	تنفر به دلایل مختلف، عامل معنوی کشمکش ها است	عداوت میان خویشاوندان	۱۳
۱- خویشاوند مطلوب ۲- خویشاوند مطرود ۳- شخص یا شیء مورد رقابت	رقابت بر سر به دست آوردن خویشاوندی مطلوب	رقابت عشقی میان خویشاوندان	۱۴
۱- دو زنا کار ۲- شوهر یا زنی که به او خیانت شده	قتلی در پی خیانت و زنا رخ می دهد	زنا مرگبار	۱۵

۱- دیوانه ۲- قربانی	جنون باعث ، قتل ، زخمی شدن و یا تحقیر کسی می شود	جنون	۱۶
۱- بی احتیاط ۲- بی احتیاطی ۳- قربانی	به علت بی احتیاطی ، شخصیت گرفتار بدبختی، مرگ، بی حیثیتی و.. می شود	بی احتیاطی شوم	۱۷
۱- عاشق ۲- معشوق ۳- افشاگر	شخصیت توسط یک افشاگر جنایتی را که خود مرتکب شده، کشف می کند	جنایت نا خواسته عشق	۱۸
۱- قاتل ۲- قربانی ناشناخته	به دلایلی یکی از اقوام توسط شخصیت در معرض قتل قرار می گیرد	قتل خویشاوندی ناشناخته	۱۹
۱- قهرمان ۲- آرمان ۳- وامدار ۴- شخص یا شی فدا شده	شخصیت در راه آرمان خود از جان ، مال ، عشق و.. می گذرد	ایثار در راه آرمان	۲۰
۱- قهرمان ۲- خویشاوند ۳- وامدار ۴- شخص یا شی فدا شده	شخصیت برای خوشبختی و سعادت خویشاوند خود از جان ، مال ، عشق و... می گذرد	فداکاری میان خویشاوندان	۲۱
۱- عاشق ۲- هوس شوم ۳- شخص یا چیز فدا شده	فرو غلتیدن شخصیت در تباهی و بد اقبالی به خاطر هوس بازی خود	همه چیز فدای هوس	۲۲

۱- قهرمان ۲- عزیز قربانی شده ۳- ضرورت قربانی کردن	شخصیت در راه آرمان خود عزیزش را قربانی می کند	ضرورت قربانی کردن عزیزان	۲۳
۱- طرف فرا دست ۲- طرف فرو دست ۳- رقابت	رقابت میان دو قطب ضعیف وقوی مثل فقیر وغنی ،حاکم ورعیت و..	رقابت فرودست و فرادست	۲۴
۱- دو زنا کار ۲- زن یا شوهر فریب خورده	فعل زنا به دلایل مختلفی چون خیانت ، انتقام ، هوس بازی و.. رخ می دهد	زنا	۲۵
۱- عاشق ۲- معشوق ۳- جنایت	جنایتی در پی یک عشق حرام وممنوع مثل عشق زنی به نا پسریش ، رخ می دهد	جنایات عشقی	۲۶
۱- خطاکار ۲- خطا ۳- کاشف	خطا کاری شخصیت ، توسط کسی کشف می شود	کشف خطاکاری محبوب	۲۷
۱- دو عاشق ۲- معشوق ۳- مانع	موانعی چون : اختلاف طبقاتی ، شکست عشقی ، جنگ و... مانع رسیدن عاشق به معشوق می شوند	موانع عشق ورزی	۲۸
۱- عاشق ۲- دشمن محبوب ۳- بیزار	در این وضعیت یا عاشق ویا معشوق مورد تنفر خویشاوندان یکدیگرند	عشق به دشمن	۲۹
۱- جاه طلب ۲- جاه خوستنی ۳- دشمن	شخصیت در پی جاه طلبی خود ، با مقابله دیگران مواجه می شود	جاه طلبی	۳۰

۱- موجود نا میرا ۲- موجود میرا ۳- علت ستیز	مبارزه وجدال در برابر موجود نامیرا و اقدامات وی	تعارض با خدا	۳۱
۱- حسود ۲- موضوع حسادت ۳- توطئه فرضی ۴- علت اشتباه	شخصیت به دلیل توهم توطئه ، نسبت به دیگران حسادت می ورزد	حسادت بی مورد	۳۲
۱- اشتباه کننده ۲- علت اشتباه ۳- قربانی ۴- مجرم	بدگمانی بی مورد شخصیت ، باعث قضاوت نادرست وی می شود	قضاوت اشتباه	۳۳
۱- خطاکار ۲- قربانی یا خطا ۳- پرسشگر	شخصیت به علت پی بردن به اشتباه خود ، پشیمان می شود	پشیمانی	۳۴
۱- جستجو گر ۲- گمشده ۱- علت ناپدید شدن	قهرمان در پی جستجو و کنجکاوی خود ، گمشده اش را باز می یابد	باز یا بی گمشده	۳۵
۱- جلاد ۲- خویشاوندی مقتول ۳- خویشاوندی شاهد	شخصیت شاهد قتل خویشاوندی است که از نجات او ناتوان است	از دست دادن محبوب	۳۶

گرچه بعضی با این وضعیت ها مخالف بوده ، آنها را مانع خلاقیت و نوآوری قلمداد می کنند ، اما می توانند دست مایه خوبی جهت اجرای خلاقیت در قالب موقعیت بوده در فرایند نگارش خلاق به طرح ختم شود؛ بر خلاف تمرین های موجود در کتاب گریگ و امثال وی که با فرض ممارست ، بیشتر نویسنده تحویل می دهد تا درام نویس.

داود آباری

پاییز ۱۶